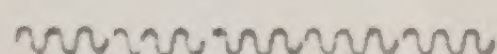
OVER HET AANDEEL

DER

SEMIETISCHE VOLKEN

IN DE

GESCHIEDENIS DER BESCHAVING.

OPENINGSREDE VAN DEN CURSUS VAN HEBREEUWSCHE, CHALDEEUWSCHE EN SYRISCHE TAALKUNDE AAN HET **COLLÉGE DE FRANCE**,

DOOR

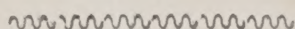
ERNEST RENAN,
LID VAN HET INSTITUUT.

(NAAR DE VIERDE UITGAVE VERTAALD)

AMERSFOORT,
A. M. SLOTHOUWER.
1862.

VOORBERIGT.

Bij de uitgave dezer redevoering reken ik mij verpligt mijne dankbaarheid te betuigen jegens de welwillende en verlichte toehoorders, die mij geholpen hebben om haar uit te spreken. Met veel juistheid van blik hebben zij ingezien, dat hier de vrijheid in het spel was. Een werk van den geest te willen stuiten, waarbij men niet verpligt is tegenwoordig te zijn, is, dunkt mij, steeds onvrijzinnig; het is plegen van geweld aan de meening van anderen, het is verwarring van twee geheel verschillende dingen, van het werkelijke regt om volgens zijnen smaak en zijn geweten af te keuren, en het gewaande regt om op eigen gezag de uiting te onderdrukken van de denkbeelden, die men voor berispelijk houdt. Wie ziet niet, dat deze waan de bron is van alle geweld en alle onderdrukking? Bij het onderwijs in het Collége de France, *dat met zoovele waarborgen omgeven is, vind ik deze onderdrukking bijzonder misplaatst. De benoeming der hoogleeraren aan deze inrigting geschiedt op voordragt van de gezamentlijke hoogleeraren van het Collége en van de competente klasse van het Instituut. Deze dubbele voordragt is geen onbetwistbare vrijbrief. Zij is echter voldoende om hem, die er door vereerd is, tegen de beschuldiging van vermetel indringen te verdedigen, wanneer hij eenen katheder bestijgt, tot welke hij door zulke erkende stemgeregtigden geroepen is.*

Ik zou niet verlangen, dat de vorm van deze eerste voorlezing het publiek omtrent de natuur van mijn onderwijs misleidde. Van VATABLE *en* MERCIER *tot op* QUATREMÈRE *heeft de katheder, waartoe ik de eer gehad heb geroepen te worden, een technisch en bijzonder karakter gehad. Zonder eenigzins mijne vrijheid of die mijner opvolgers te binden, zou ik meenen eene slechte dienst aan de wetenschap te doen, wanneer ik mij gewende om deze achtingswaardige*

gewoonte te laten varen. Wat zou er van de ernstige studiën worden, indien zij in het Collége de France *geen onschendbaar heiligdom hadden? Wat zou er worden van de hooge beschaving van den menschelijken geest, indien de algemeene overzigten, het eenige dat voor een talrijk publiek wordt toegelaten, het onderwijs in eenen meer gestrengen vorm verstikten, vooral in eene instelling, welke bestemd is om de school der groote wetenschappelijke werken voort te zetten? Ik zou geheel en al schuldig wezen, indien men mij in het vervolg beschuldigen kon tot zulk eene verandering medegewerkt te hebben. De vooruitgang in de wetenschap is afgesneden indien wij niet terug keeren tot naauwkeurige overpeinzingen, indien ieder meent de pligten des levens te vervullen, door in den blinde over alle dingen partijmeeningen te hebben; indien de ligtzinnnigheid, de uitsluitende gevoelens, de stellige en onbekookte wijzen van beslissing de vraagstukken komen doorhakken in plaats van ze op te lossen. O! hoeveel beter begrepen de vaders van den nieuwen geest de heiligheid der wetenschap. Groote en eerwaardige gedaanten van* Reuchlinus, Stephanus, Casaubonus, Descartes *stijgt op om ons te leeren, op welk eenen prijs gij de waarheid steldet, door welken arbeid gij haar wist te bereiken, wat gij voor haar te lijden hadt. De grondige overpeinzingen van twintig geleerden in de zeventiende eeuw hebben de denkbeelden der beschaafde natiën over het heelal geheel veranderd; de onbekende werkzaamheden van eenige arme geleerden der zestiende eeuw hebben de historische kritiek gevestigd, en eene geheele omwenteling in de denkbeelden aangaande het verledene des menschdoms voorbereid. Ik heb te duidelijke ondervinding opgedaan van de doordringende schranderheid van het publiek, om niet verzekerd te zijn, dat allen, die mij gisteren ondersteund hebben, het zullen goedkeuren, wanneer ik dezen weg volg, die zekerlijk de voordeeligste is voor de wetenschap en de goede opleiding van den geest.*

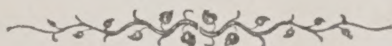
OVER HET AANDEEL

DER

SEMIETISCHE VOLKEN

IN DE

GESCHIEDENIS DER BESCHAVING.

Mijne Heeren!

Ik ben er trotsch op dezen katheder te beklimmen, den oudsten van het *Collége de France*, die in de zestiende eeuw door uitstekende mannen is opgeluisterd en in onze dagen is ingenomen door eenen geleerde van de verdienste van Quatremère. Toen koning Frans I aan het *Collége de France* eene schuilplaats stichtte voor de vrije wetenschap, stelde hij tot Grondwet voor deze groote instelling de volledige onafhankelijkheid der kritiek, de onbaatzuchtige navorsching der onpartijdige redenering, die geene andere regels erkende dan die van den goeden smaak en der eerlijkheid. Zietdaar juist, M. H.! den geest, dien ik in dit onderwijs wenschte te brengen. Ik weet welke bezwaren onafscheidelijk zijn van den leerstoel, dien ik de eer heb te bekleeden. Het is het voorregt en het gevaar der Semietische studiën, dat zij verbonden zijn met de belangrijkste vraagstukken in de geschiedenis des menschdoms. De vrije geest kent geene grenzen; maar het is er verre van daan, dat het geheele menschelijke geslacht op dien trap van kalme beschouwing zou zijn aangekomen, waarop men niet noodig heeft God in eene bepaalde reeks van feiten te zien, juist omdat men hem in alles ziet. Indien de vrijheid goed begrepen was, M. H.! dan zou zij deze tegenovergestelde

eischen naast elkander laten leven. Ik hoop dat door uw toedoen deze cursus hiervan het bewijs zal opleveren. Daar ik in mijn onderwijs geene dogmatiek zal brengen, daar ik mij steeds zal bepalen tot een beroep op uwe rede, tot het voorstellen van hetgeen mij het waarschijnlijkst voorkomt, terwijl ik u volkomene vrijheid van oordeelen overlaat, wie zal zich dan kunnen beklagen? Alleen zij die meenen in het uitsluitend bezit der waarheid te wezen. De zoodanigen evenwel moeten er afstand van doen heeren der wereld te wezen. GALILEÏ zou in onze dagen niet meer nederknielen, om wat hij wist dat waarheid was te herroepen.

Gij zult mij vergunnen bij het vervullen mijner taak tot in de kleinste bijzonderheden af te dalen en gewoonlijk technisch en droog te zijn. De wetenschap, M. H.! bereikt haar heilig doel, de ontdekking der waarheid, alleen onder de voorwaarde van naauwkeurig en streng te wezen. Ieder is niet bestemd om scheikundige, natuurkundige, taalkenner te worden, om zich in studeerkamers op te sluiten, om jaren achtereen eene proefneming of berekening na te gaan; ieder deelt echter in de groote wijsgeerige uitkomsten der scheikunde, natuurkunde, taalkennis. Deze uitkomsten voor te stellen ontdaan van den toestel, die heeft gediend om ze te ontdekken, is eene nuttige zaak, welke de wetenschap zich niet moet ontzeggen. Zoodanig is echter niet de bestemming van het *Collége de France;* al de toestel der meest bijzondere' en naauwlettende wetenschap moet hier voor den dag gehaald worden. Veel arbeid vorderende bewijzen, geduldige ontledingen, die evenwel geene algemeene ontwikkeling, geene wettige uitweiding buiten sluiten; dat is het plan van het hier te geven onderwijs. Het is de werkplaats zelve der taalstudie die voor het publiek is open gezet, opdat personen van eene bijzondere roeping zich kunnen vormen en opdat de lieden van de wereld zich een denkbeeld kunnen maken van de middelen, die men gebruikt om de waarheid te bereiken.

Heden M. H.! zou ik tegen het gebruik zondigen en uwe verwachting teleur stellen, indien ik met al te technische ontwikkelingen begon. Ik had bij u de herinnering willen

verlevendigen van den doorluchtigen medebroeder, dien ik de eer heb te vervangen, van ETIENNE QUATREMÈRE. Daar evenwel deze pligt juist hier vervuld is op eene wijze, die mij niet vergunt er op terug te komen, zoo zal ik deze eerste les gebruiken, om mij met u te onderhouden over het algemeene karakter der volken, wier taal en letterkunde wij te zamen zullen bestuderen, over de rol, die zij in de geschiedenis gespeeld hebben, over het gedeelte dat zij hebben bijgedragen tot het gemeenschappelijke werk der beschaving.

De belangrijkste uitkomst waartoe de wetenschappen der geschiedenis en taalkunde sedert eene halve eeuw gekomen zijn, is geweest in de algemeene ontwikkeling der menschheid twee bestanddeelen aan te toonen, welke zich in ongelijke verhouding verbindende de schering en den inslag van het weefsel der geschiedenis gevormd hebben. Sedert de zeventiende eeuw, ja schier sedert de middeleeuwen had men erkend, dat de Hebreën, de Phoeniciërs, de Carthagers, de Syriërs, Babylon, althans na een zeker tijdperk, de Arabieren, de Abyssiniërs geheel verwante talen hadden gesproken. EICHHORN stelde in de vorige eeuw voor deze talen *Semietische* te noemen, en hoe onnaauwkeurig deze benaming is, toch kan men haar blijven gebruiken. In de eerste jaren van onze eeuw deed men eene nog veel belangrijker en naauwkeuriger ontdekking. Op grond van de kennis van het Sanscrit, die aan de *Engelsche* geleerden van Calcutta te danken is, stelden de taalkundigen van *Duitschland*, vooral BOPP, zekere beginselen vast, met behulp waarvan bewezen werd, dat de oudste talen van het *Indië* der Brahmanen, de verschillende tongvallen van *Perzië*, het Armenisch, verscheidene tongvallen van den Caucasus, de Grieksche en Latijnsche talen met de daarvan afgeleide, de Slavische, Germaansche en Celtische talen, te zamen een groot geheel vormen, dat in den grond verschillend is van den Semietischen groep, en de Indo-Germaansche of Indo-Europeaansche genoemd werd.

De grenslinie geopenbaard door de vergelijkende taalstudie werd weldra scherper getrokken door de studie van de

letterkunde, instellingen, zeden, godsdiensten. Wanneer men zich op het standpunt eener naauwkeurige vergelijking weet te plaatsen, dan erkent men in de oude letterkunde van *Indië*, *Griekenland*, *Perzië*, der Germaansche volken gemeenschappelijke soorten, die eene diepe overeenkomst van geest aanduiden. De letterkunde der Hebreën en die der Arabieren hebben ook onder elkander veel overeenkomst; maar daarentegen zoo weinig mogelijk met die welke ik daar even opnoemde. Men zoekt te vergeefs een heldendicht of treurspel bij de Semietische volken; men zoekt te vergeefs bij de Indo-Europeaansche volken iets, dat overeenkomt met de *Kasida* der Arabieren en met dat soort van welsprekendheid, dat de Joodsche profeten en den Koran onderscheidt. Hetzelfde moet van de instellingen gezegd worden. De Indo-Europeaansche volken hadden in den beginne een oud regt, waarvan de overblijfsels te vinden zijn in de *Brahmanas* van *Indië*, de formulen der Latijnen, in de Celtische, Slavische en Germaansche gewoonten; het patriarchale leven der Hebreën en Arabieren was, zonder tegenspraak, aan geheel verschillende wetten onderworpen. Eindelijk is de vergelijking der godsdiensten op deze vraag beslissend licht komen werpen. Naast de vergelijkende taalkunde is in *Duitschland* sedert eenige jaren eene *vergelijkende godsdienstleer* gevormd, welke heeft aangetoond, dat al de Indo-Europeaansche volken in den beginne benevens dezelfde taal dezelfde godsdienst hadden, waarvan ieder toen hij zich van de gemeenschappelijke bakermat afscheidde eenige deelen heeft medegedragen. Deze godsdienst is de vereering van de krachten en verschijnselen der natuur, welke door wijsgeerige ontwikkeling op eene soort van pantheïsmus uitliep. De godsdienstige ontwikkeling der Semietische volken gehoorzaamde aan geheel verschillende wetten. Het Jodendom, het Christendom, de Islam vertoonen een karakter van dogmatismus, van stelligheid, van streng ééngodendom, waardoor zij in den grond onderscheiden zijn van de Indo-Europeaansche, of, zooals wij zeggen, van de Heidensche godsdiensten.

Ziethier twee volkomen herkenbare eigenaardigheden, die

te zamen bijna het geheele gebied der geschiedenis vervullen, en die als de twee Polen zijn van de beweging der menschheid. Ik zeg bijna het geheele gebied der geschiedenis; want buiten die twee groote eigenaardigheden zijn er nog twee of drie, die door de wetenschap reeds genoegzaam erkend worden, en wier werking belangrijk geweest is. Laat ons *China* laten rusten, hetwelk eene wereld op zich zelf is, en de Tartaarsche rassen, die slechts als natuurlijke plagen gewerkt hebben om den arbeid der anderen te vernietigen. *Egypte* heeft een belangrijk deel gehad in de geschiedenis der wereld; maar *Egypte* is noch Semietisch noch Indo-Europeaansch. *Babylon* is ook geen zuiver Semietisch verschijnsel; er was daar, schijnt het, een eerste vorm van beschaving, welke met dien van *Egypte* overeenkwam. Men kan in het algemeen zeggen, dat vóór het binnentreden van de Indo-Europeaansche en Semietische volken op het tooneel der geschiedenis de wereld reeds zeer oude beschavingsvormen had, waaraan de onze, indien al geene zedelijke bestanddeelen, toch grondbeginselen van nijverheid en eene lange ondervinding van het stoffelijke leven verschuldigd zijn. Dit alles echter is nog niet duidelijk geteekend voor de oogen der geschiedenis; dit alles verbleekt bovendien voor feiten als de zending van Mozes, de uitvinding van het letterschrift, de verovering van Cyrus, die van Alexander, de overmeestering van de wereld door de beschaving der Grieken, het Christendom, het Romeinsche keizerrijk, den Islam, de Germaansche verovering, Karel den Groote, de herleving der letteren, de hervorming, de wijsbegeerte, de Fransche revolutie, de verovering der wereld door het hedendaagsche Europa. Ziethier den grooten stroom der geschiedenis; deze groote stroom is gevormd door de vermenging van twee rivieren, waarbij al wat er verder is ingevloeid slechts beken zijn. Trachten wij in deze zamengestelde vereeniging het aandeel op te sporen van elk der twee groote rassen die door hunne gezamentlijke werking en meer nog door hunnen strijd den toestand der wereld hebben doen ontstaan waarin wij ons tegenwoordig bevinden.

Terstond is hier eene verklaring noodig. Wanneer ik spreek van de vermenging der twee rassen, is er alleen sprake van de vermenging der denkbeelden, en om zoo te zeggen van eene soort van geschiedkundige zamenwerking. De Indo-Europeaansche en de Semietische volken zijn nog in onze dagen volkomen onderscheiden. Ik spreek niet van de Joden, waaraan hunne zonderlinge en bewonderenswaardige historische bestemming in het menschdom als 't ware eene afzonderlijke plaats gegeven heeft, zoodat nog tegenwoordig, indien men *Frankrijk* uitzondert, dat in de wereld het begrip eener zuiver ideale beschaving heeft verheven, die alle denkbeeld van verschil van rassen buiten sluit, de Joden bijna overal eene maatschappij op zich zelve vormen. De Arabier ten minste, en in meer algemeenen zin de Musulman, zijn tegenwoordig verder van ons verwijderd dan zij ooit geweest zijn. De Musulman (de Semietische geest toch wordt in onze dagen vooral door den Islam vertegenwoordigd) en de Europeaan zijn tegenover elkander als twee wezens van eene verschillende soort, die niets gemeenschappelijks hebben in hunnne wijze van denken en gevoelen. Maar de vooruitgang der menschheid geschiedt door de worsteling van tegenstrijdige rigtingen, door eene soort van polarisatie, ten gevolge waarvan elk denkbeeld hier beneden zijne uitsluitende vertegenwoordigers heeft. In het geheel komen al die tegenstrijdigheden tot zamenstemming en de hoogste vrede is het gevolg van de zamenbotsing van schijnbaar vijandige bestanddeelen.

Als wij, nadat dit is vastgesteld, onderzoeken, wat de Semietische volken gegeven hebben aan dit groote organische en levende geheel, dat men beschaving noemt, dan zullen wij vooreerst vinden, dat wij hun in de staatkunde volstrekt niets verschuldigd zijn. Het staatkundige leven is welligt datgene wat de Indo-Europeaansche volken het meest Inlandsch en eigenaardigs hebben. Deze volken zijn de eenige, die de vrijheid gekend hebben, die tegelijk den Staat en de onafhankelijkheid van den enkelen mensch hebben begrepen. Zij zijn er zeker ver van verwijderd, dat zij steeds

even goed deze twee tegenstrijdige vereischten hebben verbonden. Nooit echter vindt men bij hen die groote alleenheerschingen, die alle eigenaardigheid verpletteren, en den mensch tot een niets beteekenend, onbenoemd verschijnsel maken, zooals men dit in *Egypte*, *Babylon*, *China*, in de Mohamedaansche en Tartaarsche alleenheerschingen zien kan. Neemt een voor een de kleine stedenrepublieken van *Griekenland* en *Italië*, het Duitsche leenstelsel, de groote gecentraliseerde rijken, waarvan *Rome* het eerste voorbeeld heeft gegeven, en waarvan de Fransche revolutie het ideaal weer heeft opgenomen, altijd vindt gij daar een krachtig zedelijk bestanddeel, een sterk denkbeeld van algemeen welzijn, de opoffering aan een algemeen nut. De eigenaardigheid was te *Sparta* weinig gewaarborgd; de kleine volksregeringen van *Athene* en van het middeleeuwsche *Italië* waren schier even woest als de wreedste dwingeland; het Romeinsche rijk kwam (gedeeltelijk trouwens door den invloed van het Oosten) tot een onverdragelijk despotismus; het Duitsche leenstelsel liep uit op een echt roofstelsel; het Fransche koningschap bereikte onder Lodewijk XIV schier de uitersten der Sassanidische of Mongoolsche dynasticën; de Fransche omwenteling heeft, terwijl zij met onvergelijkelijke kracht het beginsel der staatseenheid vooropzette, dikwijls de vrijheid geweldig verkracht. Spoedige tegenwerkingen hebben echter steeds de volken van de gevolgen hunner fouten verlost. In het Oosten is het niet aldus. Het Oosten, vooral het Semietische Oosten, heeft nooit eenen middentrap gekend tusschen de volkomene regeringloosheid der zwervende Arabieren en bloeddorstige, onbeperkte alleenheersching. Het denkbeeld van algemeen welzijn, algemeen belang wordt bij die volken geheel gemist. De ware en volledige vrijheid, zooals de Anglosaxische volken haar verwerkelijkt hebben, en de groote staatsorganismen, zooals het Romeinsche rijk en *Frankrijk* hebben gevormd, waren hun even vreemd. De oude Hebreën, de Arabieren waren of zijn, bij tusschenpoozen, de meest vrijen der menschen, maar onder voorwaarde dat zij morgen een opperhoofd kunnen hebben, die naar wille-

keur hoofden laat afhouwen. En wanneer dit gebeurt, beklaagt zich niemand over schendiug van regt. DAVID komt op den troon door de middelen van eenen krachtigen *condottière*, hetgeen hem niet verhindert een zeer godsdienstig mensch, een koning naar Gods harte te wezen; SALOMO komt aan de regering en handhaaft zich door de middelen der sultans van alle tijden, hetgeen niet belet, dat hij voor den wijsten der koningen doorgaat. Wanneer de profeten het koningschap aantasten, dan is dit niet in den naam van een staatkundig regt, het is in den naam van de theocratie. Theocratie, regeringloosheid, alleenheersching, zoodanig is M. H.! het kort begrip der Semietische staatkunde; dit is gelukkig niet het ouze. De staatkunde door BOSSUET *uit de heilige schrift getrokken* (ofschoon zeer slecht getrokken) is eene verfoeijelijke staatkunde. In staatkunde zoowel als in dichtkunst, in godsdienst, in wijsbegeerte, is het de taak der Indo-Europeaansche volken de schakeringen, de verzoening der tegenstrijdigheden, de zamenstelling te zoeken, en dit alles is geheel onbekend bij de Semietische volken, wier inrigting altijd van eene wanhopige en noodlottige eenvoudigheid geweest is.

Wat zijn wij hun in de kunst en in de dichtkunst verschuldigd? In de kunst niets. Die volken zijn zeer weinig kunstenaars; onze kunst komt geheel uit *Griekenland*. In de dichtkunst hebben wij, zonder hun schatpligtig te wezen, toch met hen meer dan ééne verbindtenis. De Psalmen zijn in sommige opzigten een onzer bronnen van dichtkunst geworden. De Hebreeuwsche dichtkunst heeft voor ons eene plaats naast de Grieksche dichtkunst ingenomen; niet dat zij ons bepaalde soorten van dichtkunst heeft aangebragt, maar daar zij een dichtkunstig ideaal vormt, eene soort van Olympus waar alles, als door eene aangenomene betoovering, met eene schitterende lichtkrans gekleurd wordt. *Milton*, *Lamartine*, *Lamennais* bestonden niet, of bestonden niet geheel, zonder de psalmen. Ook hier evenwel is alle schakering, alle fijne opmerking, alle diepzinnigheid ons werk. Het hoofdvoorwerp der dichtknnst is de bestemming van den mensch, zijne zwaar-

moedige bespiegelingen, zijn onrustig zoeken naar beginselen, zijne klagten tegen den hemel. In dit opzigt hebben wij niets van iemand moeten leeren. De eeuwige leerschool in dit opzigt is ieders eigen ziel.

In de kunst en in de wetenschap zijn wij bij uitsluiting Grieken. De opsporing der oorzaken, te weten om te weten is eene zaak, waarvan vóór de Grieken geen spoor is, eene zaak, die wij van hen alleen geleerd hebben. *Babylon* heeft eene wetenschap gehad, maar deze miste het wetenschappelijke beginsel bij uitnemendheid, de volstrekte onveranderlijkheid der natuurwetten. *Egypte* kende de wiskunde maar heeft geene *Grondbeginselen* van *Euclides* voortgebragt. De oude Semietische geest is uit zijnen aard tegen de wijsbegeerte en tegen de wetenschap. In *Job* is het opsporen der oorzaken bijna als goddeloosheid voorgesteld. In den *Prediker* wordt de wetenschap voor ijdelheid verklaard. De schrijver te spoedig ontmoedigd zijnde beroemt zich alles wat onder de zon is bestudeerd en slechts kwelling gevonden te hebben. *Aristoteles*, ongeveer zijn tijdgenoot, en die met meer regt had kunnen zeggen, dat hij alles had nagespoord, spreekt geene enkele keer van kwelling. De wijsheid der Semietische volken kwam nooit verder dan gelijkenissen en spreuken. Men spreekt dikwijls van eene Arabische wetenschap en wijsbegeerte, en inderdaad waren de Arabieren gedurende een paar honderd jaren in de middeleeuwen wel degelijk onze leermeesters, maar het was terwijl wij op de kennis der oorspronkelijke Grieksche werken zaten te wachten. Die Arabische wetenschap en wijsbegeerte was slechts eene bekrompene vertaling van de Grieksche wetenschap en wijsbegeerte. Zoodra het echte *Griekenland* zich verhief, werden die zwakke vertalingen doelloos, en het is niet zonder grond, dat de letterkundigen uit het tijdperk van de herleving der letteren eenen waren kruistogt daartegen ondernemen. Wanneer men ze daarenboven van naderbij beziet, dan heeft deze Arabische wetenschap niets Arabisch. De grond er van is zuiver Grieksch; onder hen, die ze vormden, is geen enkele echte Semiet; het waren Spanjaarden en Perzen, die Arabisch schreven. De wijsgeerige rol der Joden in de middeleeuwen is

ook die van blootc tolken. De Joodsche wijsbegeerte van dien tijd is de Arabische wijsbegeerte zonder wijziging. Eene bladzijde van *Roger Bacon* bevat meer echt wetenschappelijken geest dan die geheele wetenschap nit de tweede hand, die zeker als een schakel in de overlevering achting verdient, maar van groote oorspronkelijkheid verstoken is.

Indien wij de vraag uit het oogpunt der zedelijke en maatschappelijke denkbeelden beschouwen, dan zullen wij bevinden, dat de Semietische zedeleer somtijds zeer verheven en zeer zuiver is. Het aan *Mozes* toegeschreven wetboek bevat hooge denkbeelden van regt. De profeten zijn somtijds zeer welsprekende tribunen. De zedeleeraars Jesus Sirach's zoon en hillel bereiken eene verbazende hoogte. Vergeten wij eindelijk niet, dat de zedeleer des Evangelies oorspronkelijk in eene Semietische taal gepredikt is. Aan den anderen kant is het Semietische karakter hard, bekrompen, zelfzuchtig. Men vindt onder dat ras verhevene hartstogten, volkomene toewijding, onvergelijkelijke karakters. Zeldzaam vindt men er die fijnheid van zedelijk gevoel die vooral het eigendom der Germaansche en Celtische rassen schijnt te wezen. De teedere, diepe, zwaarmoedige aandoeningen, die droomen van oneindigheid, waarin al de geestvermogens zich verliezen, die groote openbaring van den pligt, welke alleen eenen vasten grondslag aan ons geloof en aan onze verwachtingen kan geven, zijn het werk van ons ras en van ons luchtgestel Hier is dus de werkzaamheid gemengd. De zedelijke opvoeding des menschdoms is geenszins het bijzondere voortbrengsel van een enkel ras. De reden hiervan is zeer eenvoudig : de zedelijkheid kan evenmin als de dichtkunst geleerd worden; schoone zedespreuken maken geen deugdzaam mensch; ieder vindt het goede in de verhevenheid zijner natuur en de onmiddelijke openbaring van zijn hart.

Ten opzigte van nijverheid, uitvindingen, stoffelijke beschaving zijn wij ontegenzeggelijk veel aan de Semietische volken verschuldigd. Ons ras, M. H! begon niet met smaak in huisselijk gemak en geldzaken te hebben. Het was een zedelijk, moedig, oorlogzuchtig ras, dat naijverig was op vrij-

heid en eer, de natuur lief had, tot opoffering in staat was, vele dingen hooger schatte dan het leven. De koophandel, de nijverheid zijn voor het eerst op groote schaal uitgeoefend door Semietische volken, of die ten minste de Semietische taal spraken, door de Phoeniciërs. In de middeleeuwen waren de Arabieren en de Joden ook onze meesters in het stuk van koophandel. Alle Europeesche weelde, van de oudheid tot de zeventiende eeuw, is uit het Oosten gekomen. Ik zeg de weelde, niet de kunst, tusschen beide is een oneindige afstand; *Griekenland*, dat in het stuk van den smaak een onmetelijk overwigt heeft boven het overige menschdom, was geen land van weelde; men sprak er met verachting van den ijdelen praal der paleizen van den grooten Koning, en indien het ons vergund ware het huis van PERICLES te zien, dan is het waarschijnlijk, dat wij dit naauwelijks bewoonbaar zouden vinden. Op dit punt druk ik niet, want men zou kunnen onderzoeken, of die Aziatische weelde, b. v. die van Babylon, wel op rekeniug der Semieten komt; wat ik voor mij betwijfel. Maar een ontwijfelbaar geschenk, dat zij ons gemaakt hebben, een geschenk, van het hoogste belang, en dat de Phoeniciërs in de geschiedenis van den vooruitgang schier naast de Hebreën en de Arabieren, hunne broeders moet plaatsen, is het letterschrift. Gij weet, dat de letterteekens, waarvan wij ons nog tegenwoordig bedienen, niettegenstaande duizend wijzigingen dezelfde zijn, waarvan de Semieten zich oorspronkelijk bedienen om de klanken hunner taal uit te drukken. Het phonetismus, dat schitterende denkbeeld om elken onderscheidenen klank door een teeken aan te wijzen en die klanken tot een klein aantal (twee en twintig) terug te brengen, is eene uitvinding der Semieten. Zonder hen zouden wij ons nog welligt moeijelijk mel hieroglyphen moeten behelpen. Men kan dus eenigzins zeggen, dat de Phoeniciërs, wier geheele letterkunde ongelukkig verdwenen is, alzoo de noodzakelijke voorwaarde voor elk vast en naauwkeurig gebruik der gedachte hebben daargesteld.

Doch ik haast mij, M. H.! om te komen tot de grootste dienst, die het Semietische ras aan de wereld bewezen heeft,

tot zijn eigen werk, en, wanneer men zich zóó kan uitdrukken, tot zijne door de Voorzienigheid aangewezene taak. Wij hebben aan de Semieten noch ons staatkundig leven, noch onze kunst, noch onze dichtkunst, noch onze wijsbegeerte, noch onze wetenschap te danken. Wat dan? Wij zijn hun onze godsdienst verschuldigd. De geheele wereld, behalve *Indië*, *China*, *Japan* en de geheel barbaarsche volken, heeft de Semietische godsdiensten aangenomen. De beschaafde wereld telt slechts Joden, Christenen of Mohammedanen. Het Indo-Europeaansche ras vooral, met uitzondering van het geslacht der Brahmanen en de zwakke overblijfsels der Parsen, is geheel tot de Semietische godsdiensten overgegaan. Welke is de oorzaak geweest van dit vreemde verschijnsel? Waarom hebben de volken, die de wereld beheerschen, hun geloof laten varen om dat der overwonnenen aan te nemen?

De oorspronkelijke eerdienst van het Indo-Europeaansche ras, M. H.! was liefelijk en diepzinnig gelijk de verbeelding dier volken zelve. Het was als een weerklank der natuur, een soort van natuurlijke lofzang, waarin het denkbeeld eener eenige oorzaak slechts bij tusschenpoozen en zeer onbepaald voor den dag komt. Het was eene godsdienst voor kinderen, eenvoudig en dichterlijk, maar die moest verdwijnen zoodra het nadenken zich een weinig deed gelden. *Perzië* volbragt die hervorming (waaraan men den naam van ZOROASTER verbindt) het eerst, onder invloeden en in eenen tijd, waarvan wij niets meer weten. *Griekenland* was reeds ten tijde van PISISTRATUS onvoldaan over zijne godsdienst en keerde zich naar het Oosten. In het Romeinsche tijdperk was de oude Heidensche eerdienst geheel onvoldoende geworden. Zij zeide niets meer tot de verbeelding; zij zeide zeer weinig tot het zedelijk gevoel. De oude fabelen over de krachten der natuur waren in anekdoten veranderd. die soms vermakelijk en aardig waren, maar alle godsdienstige waarde misten. Het is juist in dit tijdperk, dat de beschaafde wereld de Joodsche eerdienst te zien kreeg. Gegrond op het heldere en eenvoudige leerstuk der Goddelijke éénheid, het naturalismus en pantheïsmus afwijzende door die verwonderlijk naauwkeurige uitspraak: «in den beginne schiep

God den hemel en de aarde," in het bezit van eene wet, een boek, bewaarder van verhevene lessen en eene hooge godsdienstige dichtkunst, had het Jodendom eenen onloochenbaren voorrang, en het was van toen af mogelijk te voorzeggen, dat de wereld Joodsch zou worden, dat is de oude fabelleer voor het éėngodendom zou verlaten. Eene buitengewone beweging, die toen ter tijde in den boezem van het Jodendom zelf plaats had, besliste de overwinning. Nevens zijne groote en onvergelijkelijke deugden bevatte het Jodendom het beginsel van een bekrompen formalismus, van eene uitsluitende, de vreemden minachtende dweeperij; het was de Farizeeuwsche geest, die later de Talmudische geest geworden is. Indien het Jodendom niets dan Farizéïsmus geweest was, zou het geene toekomst gehad hebben. Dit ras droeg evenwel in zich eene waarlijk bewonderenswaardige godsdienstige werkenskracht. Even als alle groote rassen vereenigde het buitendien tegenovergestelde bestanddeelen, kon aan zich zelf tegenstand bieden en, indien dit noodig was, hoedanigheden hebben, die het tegenovergestelde waren van zijne gebreken. Midden onder de groote gisting, waarin de Joodsche Natie onder de laatste Asmonéërs gedompeld was, gebeurde in *Galiléa* de meest buitengewone zedelijke gebeurtenis, waarvan de geschiedenis de herinnering bewaard heeft. Een onvergelijkelijk mensch, zoo groot, dat, al moet hier alles uit het oogpunt der stellige wetenschap beoordeeld worden, ik hen niet zou willen tegenspreken, die getroffen door den buitengewonen aard van zijn werk hem God noemen, bewerkte eene hervorming van het Jodendom, die zóó diep, zóó eigenaardig was, dat zij eigenlijk eene geheel nieuwe schepping moest genoemd worden. Opgeklommen tot den hoogsten godsdienstigen trap, dien ooit eenig mensch bereikt heeft, zich tot God in de betrekking van eenen zoon tot zijnen vader beschouwende, aan zijne taak gewijd met een geheel vergeten van al het overige en met eene zelfverloochening, die nooit zoo verheven is aan den dag gelegd, eindelijk slagtoffer van zijn denkbeeld en na zijnen dood goddelijk vereerd, grondvestte Jezus de eeuwige godsdienst van den geest, ontdaan van alle priesterschap, van alle eer-

dienst, van alle plegtigheid, toegankelijk voor alle rassen, verheven boven alle kasten, volmaakt in dit éene woord: «Vrouw! de tijd is gekomen, waarin men niet meer op dezen berg noch te *Jeruzalem* zal aanbidden, maar de ware aanbidders zullen aanbidden in geest en in waarheid." Het vruchtbare middelpunt, waarop het menschdom eeuwen lang zijne vreugd, verwachtingen, troostgronden, beweegredenen tot goeddoen zou terugbrengen, was gevestigd. De meest overvloedige bron van deugd, welke de deelneming verwekkende aanraking van een verheven bewustzijn in het hart der andere menschen kon doen ontspringen, was geopend. Het verhevene denkbeeld van JEZUS, naauwelijks begrepen door zijne leerlingen, had weldra achteruitgang te verduren. Desniettemin won het Christendom het dadelijk en won het oneindig ver van de overige toen bestaande godsdiensten. Deze godsdiensten, die op geene volstrekte geldigheid aanspraak maakten, die geene stevige inrigting hadden en aan geene zedelijke behoefte beantwoordden, verdedigden zich slechts zwak. Sommige pogingen om ze te hervormen in den zin van de nieuwe behoeften der menschheid en er een bestanddeel van ernst en zedelijkheid in te brengen, zooals bij voorbeeld de poging van JULIANUS, mislukten geheel en al. Het Keizerrijk, dat niet zonder grond zijn beginsel bedreigd zag door de geboorte van eene nieuwe magt, de Kerk, verzette zich eerst krachtig, maar eindigde met de godsdienst, die het bestreden had, aan te nemen. Al de volken, die de Grieksche en Latijnsche beschaving hadden aangenomen, werden Christenen, de Germaansche en Slavische volken voegden zich een weinig later hierbij. Onder het Indo-Europeaansche ras behielden alleen *Perzië* en *Indië*, door middel van hunne zeer sterke en naauw met hunne staatkunde verbondene godsdienstige instellingen, de ofschoon zeer gewijzigde godsdienst hunner voorouders. Het Brahmanische ras vooral deed aan de wereld eene wetenschappelijke dienst van het hoogste belang door met eenen allernaauwkeurigsten en treffenden overvloed van voorzorgen de oude lofliederen dier godsdienst, de Veda's, te bewaren.

Maar na die onvergelijkelijke overwinning was de godsdien-

stige vruchtbaarheid van het Semietische ras niet uitgeput. Het Christendom door de Grieksche en Latijnsche beschaving opgenomen was een eigendom van het Westen geworden; het Oosten, zijn bakermat, was juist het land, waar het den meesten tegenstand zou ontmoeten. Vooral *Arabië* kon in de zevende eeuw maar niet besluiten Christelijk te worden. Dobberend tusschen het Jodendom en het Christendom, de inlandsche bijgeloovigheden en de herinneringen aan de oude patriarchale godsdienst, geërgerd door de fabelachtige bestanddeelen, die het Indo-Europeaansche ras in den boezem van het Christendom had binnengeleid, wilde het tot de godsdienst van ABRAHAM wederkeeren en stichtte het den Islam. De Islam verscheen op zijne beurt met eene oneindige voortreffelijkheid in het midden der vernederde godsdiensten van *Azië*. Met zijnen adem wierp hij het Parsismus omver, dat sterk genoeg geweest was om onder de Sassaniden het Christendom te overwinnen, en bragt het in den toestand van eene kleine secte. *Indië* zag op zijne beurt, maar zonder zich te bekeeren, de eenheid van GOD zegepralend te midden van zijn verouderd pantheon verkondigen. De Islam, met één woord, veroverde voor het ééngodendom bijna al de Heidenen, welke het Christendom nog niet bekeerd had. Hij vervult in onze dagen zijne roeping door de verovering van *Afrika*, dat tegenwoordig bijna geheel Mohammedaansch wordt. Met eenige minder belangrijke uitzonderingen is dus de wereld op deze wijs geheel door het monotheïstische apostelschap der Semieten veroverd.

Beteekent dit, dat de Indo-Europeaansche volken door het aannemen van de Semietische leer hunne eigenaardigheid geheel hebben afgelegd? Zeker niet. Bij het aannemen der Semietische godsdienst hebben wij die geheel gewijzigd. Het Christendom, zooals de meesten het opvatten, is in waarheid ons werk. Het oorspronkelijke Christendom, dat hoofdzakelijk bestond in het apocalyptisch geloof in een koningrijk der hemelen, dat aanstaande was, het Christendom zooals het was in den geest van JAKOBUS en PAPIAS, verschilde zeer van ons Christendom, overladen met bovennatuurkunde door de Grieksche kerkvaders, met scholastiek door de middeleeuwen, tot een onderwijs in

zedelijkheid en liefde teruggebragt door den vooruitgang der nieuwere tijden. De overwinning des Christendoms was niet verzekerd voordat het geheel zijn Joodsch hulsel verbrak, en wederom werd, wat het in het verhevene bewustzijn van zijnen stichter geweest was, eene schepping bevrijd van de naauwe boeijen van den Semietischen geest. Dit is zóó waar, dat de Joden en Mohammedanen slechts afkeer hebben voor deze godsdienst, de zuster der hunne, maar die onder de handen van een ander ras zich bekleed heeft met eene uitstekende dichtkunst, met een liefelijk sieraad van romantische legenden. Scherpzinnige, gevoelige, verbeeldingrijke zielen zoo als de schrijver van de *Navolging*, zoo als de mystici der middeleeuwen, zoo als de heiligen in het algemeen, beleden eene godsdienst, in werkelijkheid uit het Semietische genie voortgekomen, maar geheel en al gewijzigd door het genie der nieuwere volkeren, vooral der Celten en Germanen. Deze diepte van gevoeligheid, deze soort van ziekelijkheid der godsdienst van FRANCISCUS VAN ASSISI, van FRA ANGELICO, was juist het tegenovergestelde van het Semietische genie, dat uit zijnen aard droog en hardvochtig is.

In de toekomst M. H.! zie ik meer en meer de zegepraal van het Indo-Europeaansche genie. Sedert de zestiende eeuw openbaart zich een geweldig, tot nog toe onbeslist feit met eene treffende kracht: te weten de eindelijke overwinning van Europa, de vervulling van het oude Semietische spreekwoord:

«God breide JAPHET uit, en hij wone in SEM's tenten! en *Kanaän* (CHAM?) zij hem een knecht."

Tot dien tijd was het Semietismus nog meester van de aarde. Het Mohammedaansche Oosten sloeg het Westen, had betere legers en eene betere staatkunde, zond er rijkdommen heen, wetenschappen en beschaving. Tegenwoordig zijn de rollen veranderd. Het Europesche genie ontwikkelt zich met onvergelijkelijke grootheid; de Islam daarentegen wordt langzamerhand ontbonden; in onze dagen stort hij met geraas in een. Tegenwoordig is de hoofdvoorwaarde voor het verspreiden der Europesche beschaving de verdelging van het bij uitnemendheid Semietische, de verdelging van de theokratische magt van den

Islam, dus van den Islam zelven; want de Islam kan alleen als staatsgodsdienst bestaan; wanneer hij tot eene vrije, persoonlijke godsdienst gemaakt wordt, zal hij te gronde gaan. De Islam is niet alleen eene staatsgodsdienst, zooals het Catholicismus in *Frankrijk* onder LODEWIJK XIV geweest is, en nog in *Spanje* is; het is de godsdienst met uitsluiting van den staat; het is eene instelling, waarvan alleen de Kerkelijke Staat in Europa een voorbeeld heeft opgeleverd. Dáár is de eeuwige oorlog, de oorlog, die niet zal ophouden dan wanneer de laatste zoon ISMAËLS van gebrek gestorven of door vrees in de diepte der woestijn gedreven is. De Islam is de meest volledige verloochening van Europa; de Islam is de dweeperij zooals *Spanje* in den tijd van PHILIPS II en *Italië* ten tijde van PIUS V ze naauwelijks gekend hebben, de Islam is de verachting der wetenschap, de onderdrukking der burgermaatschappij; hij is de schrikkelijke eenvoudigheid van den Semietischen geest, die de menschelijke hersenkas vernaauwt, ze sluit voor alle scherpzinnige denkbeelden, voor alle fijne gevoelens, voor alle redelijk onderzoek, om ze te plaatsen tegenover de eeuwige herhaling derzelfde uitspraak: GOD *is* GOD.

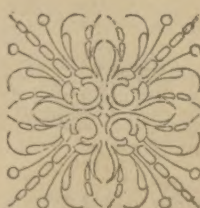
De toekomst M. H.! is dus Europa en Europa alleen. Europa zal de wereld veroveren en daarin zijne godsdienst verspreiden, welke is het regt, de vrijheid, de eerbied voor den mensch, het geloof, dat er iets goddelijks in den boezem van het menschdom is. In alle opzigten zal de vooruitgang voor de Indo-Europeaansche volken bestaan in het zich meer en meer verwijderen van den Semietischen geest. Onze godsdienst zal hoe langer hoe minder Joodsch worden; hoe langer hoe meer zal zij elke staatkundige inrigting op de dingen des geestes toegepast verwerpen. Zij zal de godsdienst des harten worden, de innerlijke dichtkunst van een iegelijk. In het zedelijke zullen wij eene gevoeligheid najagen onbekend aan de ruwe karakters van het Oude Verbond; wij zullen meer en meer Christenen worden. In de staatkunde zullen wij twee dingen verbinden, die de Semietische volken nooit gekend hebben: de vrijheid en de stevige inrigting van den staat. Aan de dichtkunst zullen wij eenen vorm vragen voor dat instinkt van

het oneindige, dat onze verrukking en onze pijniging uitmaakt, en in allen gevalle onzen adel. Aan de wijsbegeerte zullen wij in plaats van het scholastische Absolute beschouwingen vragen over het algemeene stelsel van het heelal. In alles zullen wij de schakering zoeken, de scherpzinnigheid in plaats van het dogmatismus, het betrekkelijke in plaats van het Absolute. Zietdaar, volgens mij, de toekomst, indien de toekomst aan den vooruitgang behoort. Zal men komen tot een zekerder inzigt omtrent de bestemming van den mensch en zijne betrekking tot het oneindige? Zullen wij duidelijker weten, welke de wet is van den oorsprong der wezens, welke de natuur van het bewustzijn, van leven en persoonlijkheid is? Zal de wereld, zonder tot ligtgeloovigheid terug te keeren, en volhardend op hare baan van stellige wijsbegeerte, de vreugd, de geestdrift, de hoop, de zich ver uitstrekkende gedachten terugvinden? Zal het nog eens de moeite waard zijn te leven, en zal hij, die in den pligt gelooft, in den pligt zijne vergelding vinden? Die wetenschap, waaraan wij ons leven wijden, zal zij ons terug geven wat wij haar opofferen? Ik weet het niet. Wat zeker is, is dit, dat wij door op wetenschappelijken weg de waarheid te zoeken onzen pligt doen. Indien de waarheid droevig is, dan hebben wij ten minste den troost, dat wij haar volgens de regels gevonden hebben; men zal kunnen zeggen, dat wij verdiend hadden ze troostrijker te vinden; wij zullen aan ons zelven de getuigenis geven, dat wij jegens ons zelven volkomen opregt geweest zijn.

Om de waarheid te zeggen, kan ik bij zulke gedachten niet blijven staan. De geschiedenis bewijst deze waarheid, dat er in de menschelijke natuur eene onwillekeurige neiging naar het bovenzinnelijke is, die haar naar een hooger doel heendrijft. De ontwikkeling des menschdoms is onverklaarbaar, wanneer men veronderstelt, dat de mensch slechts een wezen is van eene eindige bestemming, de deugd slechts eene verfijnde baatzucht, de godsdienst slechts eene hersenschim. Laat ons dan arbeiden, M. H.! Wat ook de schrijver van den *Prediker* in een zijner oogenblikken van mismoedigheid zegge, de wetenschap is niet «de slechtste bezigheid, die

God aan de menschenkinderen gegeven heeft." Zij is de beste. Indien alles ijdelheid is, dan zal hij, die zijn leven aan de waarheid gewijd heeft, niet meer teleurgesteld worden dan anderen. Indien het ware en het goede iets is, en daarvan zijn wij verzekerd; dan zal zonder tegenspraak hij die ze gezocht en bemind heeft, het beste deel gekozen hebben.

Wij zullen ons niet weder ontmoeten M. H.! Op mijne eerstvolgende les ga ik mij in de Hebreeuwsche taalkunde verdiepen, waar de meesten uwer mij niet zullen volgen. Maar dat zij die jong zijn, en aan wie ik mij kan veroorloven eenen raad te geven, naar wij hooren. De beweging, die in u is, en die zich in den loop van deze voorlezing meermalen op eene voor mij zoo eervolle wijs heeft geopenbaard, is in beginsel lofwaardig en een goed voorteeken; maar laat ze niet ontaarden in onbeduidende opgewondenheid. Keert u naar de grondige studie; glooft dat de vrijzinnigheid bij uitnemendheid bestaat in de beschaving van den geest, den adel van het hart, de onafhankelijkheid van het oordeel. Bereidt voor ons vaderland een geslacht rijp voor alles wat den roem en het sieraad des levens uitmaakt. Wacht u voor ondoordachte geestvervoering, en bedenkt, dat men de vrijheid slechts verovert door ernst, door achting voor zich zelven en voor anderen, door toewijding aan het algemeene welzijn en aan de bijzondere taak, welke ieder onzer in deze wereld verpligt is aan te vangen of voort te zetten.

Gedrukt ter Boek-, Kantoor- en Courantdrukkerij van
A. H. van Cleeff, te *Amersfoort*.